

Wandelen en fietsen langs monumenten in Driebergen-Rijsenburg

9-10 SEPTEMBER 2023

LEVEND ERFGOED

VRIENDEN
LOTERIJ

OPEN
MONUMENTEN
DAGEN

STICHTING DRIEBERGEN-RIJSENBURG

Vroeger en Nu

Colofon

Driebergen-Rijsenburg, 2023

Dit boekje is een uitgave van het Comité Open Monumentendagen Driebergen-Rijsenburg. Het comité maakt deel uit van de Stichting Driebergen-Rijsenburg Vroeger & Nu, gevestigd in het Poortgebouw van de oude begraafplaats, Traaij 104-106.

Driebergen-Rijsenburg, 2023

Samenstelling: Jurriën Dengerink,

Annet Werkhoven en Renée Wagner

Ontwerp: Chris Bor

Druk: Drukkerij en kopieerservice Van Ek

We hebben er bij de samenstelling van dit boekje naar gestreefd de rechten van derden zo goed mogelijk in acht te nemen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te doen gelden kunnen zich tot de uitgever wenden.

Verder lezen

Voor de samenstelling van dit boekje hebben we dankbaar gebruik gemaakt van diverse publicaties over de geschiedenis van Driebergen-Rijsenburg, waaronder

Fred Gaasbeek en Saskia van Ginkel-Meester, *Driebergen-Rijsenburg, geschiedenis en architectuur* (1996, 2002),

Wim Harzing, *Driebergen en Rijsenburg, hoe zij ontstonden en groeiden* (1973),

Annet Werkhoven *Aan de Stichtse Lustwarande, bekende en minder bekende landgoederen, buitens en villa's (5 delen)* (2017-2022).

en van divers beeldmateriaal van onder meer Regionaal Archief Zuid-Utrecht, Chris Bor, Ed Tiele, Renée Wagner en de Stichting Driebergen-Rijsenburg Vroeger&Nu.

Routebeschrijving Wandeling 1

Rondje Burgemeesterpark, Park Welgelegen, Buntlaan
Deze wandeling van ongeveer 3 km voor jong en oud begint en eindigt bij het Poortgebouw van het Museum Vroeger&Nu en de Oude Begraafplaats, Traaij 104-106. In de beschrijving staan ook vragen die horen bij de prijsvraag van de Open Monumentendagen 2023 voor basisschoolleerlingen. Het aparte prijsvraagformulier bij dit boekje kun je invullen en uiterlijk 12 september 2023 inleveren bij Planet Happy, hoek Hoofdstraat en Bosstraat.

Het poortgebouw geeft toegang tot de 'oude begraafplaats'. Daar liggen veel bekende (en onbekende) Driebergenaren en Rijsenburgers begraven. Er is bijvoorbeeld een familiegraf van Cordes, de naamgever van een straat.

1

Vraag: Welk beroep had mijnheer Cordes?

Het poortgebouw van de Stichting Driebergen-Rijsenburg Vroeger&Nu bestaat uit twee delen: de ene kant is voor wisselende tentoonstellingen. Nu is er de expositie over 'bedrijvigheid', winkels en ondernemers in Driebergen-Rijsenburg. De andere kant is voor het Centrum Funeraire Cultuur, dat zorgt voor de begraafplaats en alles wat er nodig is om de overledenen die daar liggen niet te vergeten.

Sla vanaf het poortgebouw rechtsaf en daarna de tweede straat linksaf, het Mevrouw van Vollenhovenpark. Aan je linkerkant zie je basisschool De Zonheuvel, je komt uit bij het Burgemeesterpark. Loop het park rond. Aan dit park staan verschillende mooie villa's.

De nummers 11 en 23 zijn huizen in de stijl van de 'Amsterdamse School', een bouwstijl uit het begin van de vorige eeuw met veel versieringen in baksteen.

2 Vraag: Weet je waarom je in Driebergen-Rijsenburg bent komen wonen?

3 Vraag: Noem vier verschillen tussen de huizen 11 en 23.

Neem de straat tussen nr 4 en BSO de Regenboog (Burgemeesterpark) en ga daarna rechtdoor de Secretarislaan in. Sla aan het eind van de Secretarislaan linksaf, de Dokter Hermansstraat in. Je komt weer uit op de Traaij. Sla daar rechtsaf en daarna de tweede straat links, je loopt zo de Oranjelaan in langs de Eurowinkel. Daarna kom je bij de Oranjevijver.

Ruim 100 jaar geleden is besloten tot de aanleg van de Oranjelaan op een toenmalig drassig weiland met een plas om daar woningen te kunnen bouwen. In de crisisjaren van de jaren dertig van de vorige eeuw is rondom de plas een plantsoen

aangelegd in wat we de Engelse landschapstijl noemen. De plas is veranderd in een vijver. Het ontwerp met perken en

bijzondere bomen heeft vele jaren gefunctioneerd als aantrekkelijke 'Parel' op de Utrechtse Heuvelrug. Maar na de fusie tot Gemeente Utrechtse Heuvelrug veranderde deze 'Parel' door achterstallig en slecht onderhoud in een verloederd park. Dankzij particulier initiatief en in samenwerking met buurtbewoners en gemeente is het park tussen 2016 en 2018 volledig in oude luister hersteld. Het is nu weer een plaats waar mensen met elkaar kunnen genieten van de natuurlijke schoonheid van het park en van allerlei culturele activiteiten.

4

Vraag: Wat zou het appartementengebouw aan de rechterkant van de Oranjelaan, nummer 10 A-F, vroeger geweest zijn?

Loop vanaf nr 10 een stukje terug, met de vijver aan je linkerhand, en sla bij de splitsing rechtsaf de Vijverlaan in. Negeer de weg rechts en loop tot aan de plek waar vier wegen samenkomen. Aan je rechterhand, op nr 12, staat het tuinmanshuis van landgoed Welgelegen.

5

Vraag: Er staat een klein gebouw in de tuin van het tuinmanshuis. Wat is dat voor een huisje?

6

Vraag: Naast het tuinmanshuis zijn er nog meer huizen die bij de voormalige buitenplaats hoorden. Weet jij welke? Ze staan allemaal in de buurt van de Van der Muelenstraat, Vijverlaan en de Kennedylaan. Noem de straatnamen en huisnummers, je kunt het zien aan de kleuren en vormen van de huizen.

Loop nu weer terug de Vijverlaan in, langs het kinderdagverblijf, en sla linksaf de President Kennedylaan in. Na ongeveer 50 meter zie je aan je rechterhand Park Welgelegen.

Het Park Welgelegen mogen we niet in, want het is privé. Vroeger stond in dat park een heel groot huis: het buitenhuis 'Welgelegen'. In de Tweede Wereldoorlog is het verbrand en moest het afgebroken worden. In 1953 werden in het park allemaal nieuwe, witte, huizen gebouwd. Samen zorgen de eigenaren van de huizen dat het park van Welgelegen mooi blijft.

Loop de Kennedylaan uit tot aan de Buntlaan en sla daar linksaf.

7

Vraag: De Buntlaan is een heel lange laan. Vroeger ging de herder met zijn schaapjes over deze laan. Weet jij van waar naar waar?

8

Vraag: Kun je je voorstellen dat het gebouw rechts een museum is geweest? Kun je ook zien waarvan?

Loop verder over de Buntlaan. Aan je rechterhand op nr 38 zie je een groot gebouw.

De voormalige melkfabriek en elektriciteitscentrale wordt nu bewoond door particulieren, maar tot 1922 was het een elektriciteitscentrale. Ieder dorp had wel een elektriciteitscentrale in die tijd. Toen dat niet meer nodig was is de fabriek omgebouwd en werd de melk van de boerderijen hier gebracht en verwerkt. Je kon tot de helft van de vorige eeuw hier heerlijke ijsjes kopen.

Loop door en neem de eerste straat links, de Beeklaan. Aan het eind kom je bij de Welgelegenlaan. Sla daar rechtsaf en meteen daarna linksaf het bruggetje over, en daarna weer linksaf een stukje terug de Welgelegenlaan in. Rechts is nummer 29.

Bep en To Holst hadden in dit huis een kindertehuis voor Joodse kinderen in de Tweede Wereldoorlog. Ze dachten dat ze hier veilig waren omdat het bos vlakbij was en er niet veel verkeer door de Welgelegenlaan kwam. Maar helaas... ze werden toch verraden.

9

Vraag: Wat is er met To en Bep en de kinderen die bij hen waren gebeurd?

Loop nu weer terug richting het bruggetje en ga links de Van Wassenaerstraat in.

10

Vraag: Wie was dat eigenlijk, mijnheer Van Wassenaer?.

De straat komt uit bij de Traaij. Sla daar linksaf en loop weer terug naar het Poortgebouw van het Museum van Vroeger&Nu en de Oude Begraafplaats. Zou Van Wassenaer hier ook begraven liggen? Ga maar eens kijken....Er zijn gidsen, die je kunnen helpen zoeken.

BOEKHANDEL
JACQUES **BAAS**

www.boekhandeljaquesbaas.nl
Traaij 4-c - 0343-518571

van gorkom
WONEN & SLAPEN

Traaij 83
3971 GD Driebergen Rijsenburg
Tel. 0343-512389
Website: www.vangorkom.nl

Jansen Schoenen

Traaij 17 - Driebergen - Rijsenburg
0343 - 512924

VAN Ek

Drukkerij/kopieerservice
Traaij 134- 0343 - 532782

Slagerij Marlet

Traaij 97
0343 - 513004
www.marlet.gildeslager.nl

Koek & eI

Hoofdstraat 113

Koek en Ei is een lunchrestaurant met een bijzonder verhaal over bijzondere mensen in het hart van Driebergen.

Snack Company

PLANET happy.nl

www.planethappy.nl
Hoofdstraat 101
0343 - 223000

telecombinatie

**VAN DAM
MAKELAARS**

nieuw salem

zalen- en conferentiecentrum

Routebeschrijving Wandeling 2

Langs rode en groene monumenten in Rijsenburg

Wandeling 2 gaat vanaf het Kerkplein langs verschillende monumenten en een museum in Rijsenburg, vervolgens door de Seminarietuin, de Heidetuin en de Kraaybeekershof terug naar het beginpunt. Het is een afwisselende wandeling met aandacht voor zowel de rode monumenten (gebouwen) als de groene (tuinen en natuur). De totale lengte is 4,1 kilometer, reken in totaal op ongeveer 2 uur (inclusief een kort bezoek aan het museum).

Start op het Kerkplein, bij de kerk St Petrus' Banden.

1

Het Kerkplein vormt samen met de RK Kerk St Petrus' Banden en het Wapen van Rijsenburg één geheel. Petrus Judocus van Oosthuysen was de opdrachtgever en werd daarmee de stichter van deze dorpskern van Rijsenburg. Eind 18e eeuw was hij uit Vlaanderen naar Den Haag gekomen en werd rijk met de fabricage van kleding voor het Frans-Bataafse leger. In 1806 kocht hij de ambachtsheerlijkheid Rijsenburg met Sparrendaal, niet ver van het leger dat bij Austerlitz was gelegerd. In de Franse tijd kregen de katholieken meer vrijheden in het overwegend protestantse Nederland. Van Oosthuysen speelde daar als rechtgeaard katholiek goed op in: de RK Kerk St Petrus' Banden is de eerste kerk in deze streek die na de Reformatie als herkenbare Rooms-Katholieke kerk gebouwd mocht worden. Op een plaquette aan de zijkant van de kerk staat dat koning Lodewijk Napoleon zijn goedkeuring had gegeven aan de bouw. Het is ook de eerste kerk in Nederland die in de zogenoemde Empirestijl is gebouwd, met een ingang die lijkt op een Griekse tempel en daarboven een toren. Sommigen beweren dat het geheel van de halfronde rijen huizen, die de kerk groter doet lijken dan zij eigenlijk is, geïnspireerd

is op het St Pietersplein in Rome. De huizen aan het Kerkplein waren bedoeld voor de ambachtslieden die uniformen en andere materialen maakten voor het Frans-Bataafse leger. Maar daar kwam weinig van terecht toen dat leger in 1813 weer vertrokken was. Het Wapen van Rijsenburg was niet alleen herberg, maar ook Rechthuys.

Binnen in de kerk is goed te zien dat deze uit verschillende delen bestaat. Het eerste gedeelte, met een tongewelf, is het oudste. In de tweede helft van de 19^e eeuw was uitbreiding van de kerk nodig in de lengte. Dat kon pas na een jarenlange juridische strijd, waarin de doorslag gaf dat de uitbreiding plaats vond *op* de achterliggende begraafplaats, en niet binnen 50 meter *vanaf* de begraafplaats (wat verboden was). Rond

1950 werd deze uitbreiding vervangen door een nieuwe met twee zijbeuken. In het altaar is later een 16^e-eeuws albasten reliëf ingemetseld, dat afkomstig is uit Mechelen. Achter het altaar staat op het schilderij, dat afkomstig is uit het atelier van Rembrandt, de bevrijding van Petrus uit de boeien, hier ook als symbool voor de bevrijding van de rooms-katholieken uit de knellende protestantse overheersing. Voor in de kerk aan de rechterkant is een glas-in-loodraam met St Catharina en het folterrad (de Sint Catharinakathedraal is de bisschopskerk van het aartsbisdom Utrecht), maar ook met een klein zeskantig kapelletje, de Catharijnekapel, de voorganger van de Grote Kerk in Driebergen.

Sla vanuit de uitgang van de kerk van St Petrus' Banden linksaf en loop langs de kerk met in de muur de plaquette van Lodewijk Napoleon.

Aan de achterkant van de kerk is het wapen van Monseigneur Zwijzen bevestigd. Dit is afkomstig van het eind vorige eeuw afgebroken Grootseminarie in Driebergen. Joannes Zwijzen was na het herstel van de Nederlandse Kerkprovincie halverwege de 19^e eeuw de eerste aartsbisschop van Utrecht en opdrachtgever voor de bouw

van het Grootseminarie. Achter de kerk is ook het graf van de familie Van Rijckevorsel, aangetrouwde familie van de familie van Oosthuysen. Voor het betonnen deksel is de ingang naar de grafkelder, die doorloopt tot onder het koor van de kerk.

Vervolg de Rijsenburgselaan. Op de kruising met Drieklinken staat schuin links Villa Xaverius

2

Thomas van Rijckevorsel was halverwege de 19^e eeuw de opdrachtgever voor de bouw van Villa Xaverius, die hij schonk aan de Zusters van de Liefde van Tilburg. In dit zogenoemde St Jozef Gesticht werd een deel ingericht voor de verzorging van bejaarden. Verder stichtten de zusters er een naai- en breischool en een bewaarschool. Van 1950 tot 2011 woonden Zusters Ursulinen

in de villa, vooral zusters die in de missie in Indonesië hadden gewerkt. De Villa kreeg de naam 'Missiehuis Xaverius'. Generaties kinderen hebben 'bij de zusters' op de aangebouwde kleuterschool gezeten, van wie zuster Tarcisius en zuster Margaretha Maria bekende namen zijn. Huis Xaverius heeft zijn sociaal karakter behouden: er zijn nu diverse medische en therapeutische organisaties in gevestigd.

Sla vanuit de Rijsenburgselaan linksaf (vanuit Villa Xaverius rechtsaf) Drieklinken in, en ga naar de RK Begraafplaats rechts.

3

De RK Begraafplaats is in 1872 opengesteld, omdat de begraafplaats achter de St Petrus' Bandenkerk te dicht bij de bebouwde kom lag. De begraafplaats is bedoeld voor parochianen van St Petrus' Banden. Er zijn ook veel zusters begraven

van het naastliggende voormalige klooster en van kloosters uit de omgeving. Aan het eind is de grafkapel van de familie Van Vessel en linksachter staat een baarhuisje, beide in neogotische bouwstijl en een rijksmonument.

Ga vanuit de begraafplaats linksaf terug Drieklinken op en dan op de kruising met de Rijsenburgselaan recht door de Van Vrijberghestraat in.

Op nr 16 was tot in de jaren negentig van de vorige eeuw een smederij.

Sla aan het eind rechtsaf de Van Rijckevorselstraat in.

- 4** Aan de linkerkant op nr 2 is het Museum Militaire Traditie, het enige museum in Nederland dat uitgebreid aandacht besteedt aan de uitrusting van Nederlandse militairen vanaf 1815 tot nu. Het gebouw dateert uit 1920 en was als bioscoop en tentoonstellingsgebouw onder de naam Utile Dulci een trefpunt voor het verenigingsleven van Rijsenburg.

Sla vanuit de uitgang van het Museum rechtsaf terug de Van Rijckevorselstraat in en aan het eind linksaf de Florastraat. Deze komt uit op de Rijsenburgselaan. Schuin links is de ingang van het voormalige klooster.

- 5** Eind 19^e eeuw was uitbreiding van Villa Xaverius nodig. De architect Willem Victor Alfred Tepe

kreeg, naast veel andere opdrachten van het aartsbisdom, ook deze opdracht. Tepe woonde ook in de buurt, op het Kerkplein (nu nr 8). Hij was net als de kerkbouwadviseur van het aartsbisdom Utrecht een liefhebber van de neogotische bouwstijl. Dit is onder meer te zien aan de spitsbogen in het metselwerk boven de vensters en de voordeur. De zusters Ursulinen namen vanaf 1950 het gebouw in gebruik als missiehuis en school. Naast dit kloostergebouw verrees in 1964 een kapel. De kapel is gebouwd in een periode dat er veel zusters klaar waren met hun missiewerk en weer terugkeerden naar Driebergen-Rijsenburg. Opvallend zijn de televisievensters (vensters waarvan de kozijnen een stukje uit de gevel steken) in verschillende afmetingen. Het neogotische gebouw en de kapel zijn nu in gebruik voor de opvang en huisvesting van mensen met een beperking.

Sla vanuit de uitgang van het klooster linksaf de Rijsenburgselaan in, loop langs de oude kloostermuur en sla daarna de tweede laan links, Valentijn, in. Het is een smalle laan met aan weerszijden hoge eikenbomen. De laan loopt naar Huis Valentijn, nu Kindergarden.

*Huize Valentijn
omstreeks 1955.
De aanbouw
links is inmiddels
gesloopt.*

6

Villa Valentijn werd in 1905-06 gebouwd als woning voor de zenuwarts dr. P. Bierens de Haan naar een ontwerp van architect Johan Willem Hanrath. Hanrath ontwierp veel monumentale landhuizen, onder meer in laat negentiende-eeuwse Engelse stijl, voornamelijk in het Gooi. Villa Valentijn lijkt erg op Hanraths eigen huis De Olijftak in Hilversum. Bierens de Haan stichtte elders in Driebergen enkele gebouwen voor de verpleging en behandeling van in die tijd zo genoemde zenuwzieken, oa de voormalige villa Blauwvoet op de hoek van de Arnhemse Bovenweg en de Melvill van Carnbeelaan. De naam Valentijn komt van de heilige Valentijn, de beschermheilige voor lijders aan vallende ziekte. De villa was omgeven door een uitgestrekte tuin, met daarin bijzondere bomen. Op het grasveld naast de villa staat bijvoorbeeld nog een indrukwekkende Catalpa. Tot 1946 was het huis Valentijn in bezit van de familie, daarna kwam het in bezit van de zusters Ursulinen. Zij stichtten er omstreeks 1950 een

*Zusters Ursulinen
met leerlingen
van de overbrug-
gingsschool voor kinde-
ren uit Nederlands
Oost-Indië in
de tuin van
huis Valentijn,
omstreeks 1955.*

pensionaat annex 'overbruggingsschool' voor kinderen die in voormalig Nederlands Oost-Indië een onderwijsachterstand hadden opgelopen en die hier konden worden klaargestoomd voor het Nederlands middelbaar onderwijs. Toen de stroom kinderen en missionarissen uit Indonesië opdroogde, verkochten de zusters het huis in 1972. Er kwam een dienstencentrum in voor ouderen uit onder meer de in die tijd op het terrein gebouwde woningen. Vanaf 1996 werd het huis weer tijdelijk particulier bewoond en inmiddels is er een kinderopvang gevestigd.

Ga voor het huis naar rechts. Volg Valentijn (de laan maakt een bocht naar links, negeer zijwegen naar rechts en links. Aan het eind maakt Valentijn een bocht naar rechts. Neem vlak na de bocht linksaf het voetpad naar een fietspad en sla direct daarna weer linksaf het voetpad op langs het fietspad (het Jagerspad). Vlak na de parkeerplaats rechts staat het huis Klein Valentijn. Vervolg het voetpad langs het fietspad en steek aan het eind de zebra over, vervolg een stukje het fietspad en neem het eerste voetpad naar rechts en bij de splitsing weer het eerste voetpad naar rechts. Je loopt nu op het terrein van de voormalige buitenplaats De Wildbaan.

*Voormalige
buitenplaats
De Wildbaan*

7

Aan je linkerhand is een kleine waterval, die de vijver in loopt. Het 18^e-eeuwse kunstwerk (een mascarón) is afkomstig van de buitenplaats Sparrendaal, die je aan de overkant van de Hoofdstraat ziet. De vijver is onderdeel van het sprengstelsel dat van de heuvelrug naar beneden loopt. Het water stroomt bij de Hoofdstraat onder de Dribergse Brug door (is nu een duiker) de vijver in en loopt vanuit de vijver via een duiker naar de Schippersdreef, die uitkomt in de buurt van de Langbroeker Wetering.

In het park staan ook twee herdenkingsmonumenten, die beide te maken hebben met de Tweede Wereldoorlog. Het ene is gemaakt door de beeldhouwer Willem Harzing, die ook veel onderzoek heeft gedaan naar de geschiedenis van Driebergen en Rijsenburg, en herdenkt de verzetsstrijders. Het andere herdenkt meer dan vijftig Joodse onderduikers uit Driebergen-Rijsenburg die de oorlog niet hebben overleefd.

Loop van hier uit terug over het voetpad naar Drieklinken en sla daar rechtsaf en daarna weer rechtsaf de Buzziberglaan in.

8

De voormalige boerderij op de hoek is rond 1810 gebouwd voor P.J. van Oosthuyse, die ook de opdrachtgever was van de bouw van het Kerkplein en de kerk St Petrus' Banden. Op nr 14 staat het huis Buzziburg. Het in neoclassicistische stijl gebouwde huis van 1829 had oorspronkelijk maar één verdieping. In 1932 is er een verdieping op gezet.

Buzziburg voor 1932

9

Op de hoek van de Buzziburglaan en de Hoofdstraat staat links het huis Vrije Nesse. Het werd in 1913 als zomerhuis gebouwd in opdracht van een scheepsbouwer uit Alblasterdam. De naam van de villa is waarschijnlijk ontleend aan polder De Nesse bij Alblasterdam. In de Tweede Wereldoorlog waren in Driebergen veel huizen door de Duitsers gevorderd. Driebergen lag namelijk gunstig in de bossen aan de weg en spoorlijn tussen Duitsland en het westen van Nederland en had veel kapitale villa's (de 'Stichtse Lustwarande'). In de Vrije Nesse was in die tijd de Ortskommandatur gevestigd.

Steek aan het eind de Hoofdstraat over, sla linksaf naar het Schaepmanmonument.

10 Het Schaepmanmonument is een gedenkteken in Driebergen-Rijsenburg ter herinnering aan prof. dr. Herman Schaepman (1844-1903). Dr. Schaepman was, eerst als student en later als katholiek theoloog, verbonden aan het Grootseminarie, dat stond op de plek waar nu de grote halfronde parkflat staat. Bovendien was hij politicus en dichter. Deze functies zijn afgebeeld op het monument, dat in 1908 is opgericht. Bovenop staat St. Joris met de draak als strijdbaar christen. Onder dit beeld is de leuze van Schaepman gebeiteld: Credo Pugno (ik geloof in de strijd).

Voormalig Grootseminarie

Neem vanuit het Schaepmanmonument een van de voetpaden langs de weide naar de grote witte flat Park Seminarie. Neem de onderdoorgang in het midden van de flat, loop daarna rechtdoor over Park Sparrendaal, en ga aan het eind onder het begroeide poortje door. Sla linksaf het fietspad op en neem daarna het tweede pad rechtsaf (bij bordje Lourdesgrot) en daarna het eerste pad linksaf. Dit pad komt uit bij de Lourdesgroet.

11 De Driebergse Lourdesgrot werd naar schatting ongeveer 120 jaar geleden, naar de mode van die tijd, gebouwd op het toen afgesloten Seminarie-terrein. De grot is op een verhoging opgebouwd met zogenaamde misbaksels van stenen en met de opening richting Jeruzalem. Priesters lazen er hun brevier. Al gauw na de sluiting van het Grootseminarie in 1968 verdween het beeld van Onze Lieve Vrouwe van Lourdes. De grot is in het voorjaar van 2016 hersteld en wordt sindsdien onderhouden door de stichting Credo Pugno. Zij is nu altijd vrij toegankelijk. Het is een

ontmoetingsplek voor een goed gesprek, een plek voor het vinden van spiritualiteit en uiteraard voor het branden van een kaarsje (zelf een theelichtje meenemen) of gewoon even een moment van stil zijn.

Neem het pad dat voor de Lourdesgrot langs loopt langs de vijver en een spreng. Volg dit pad tot aan een rechte laan (rechts een bruggetje), sla daar linksaf. Loop op dit pad rechtdoor over een bruggetje en negeer zijpaden. Het pad komt uit bij de spreng in de Heidetuin.

12 De Heidetuin heeft zijn ontstaan te danken aan de grote storm van 1953: toen waren op dit perceel alle bomen omgewaaid. De gemeente besloot van dit nadeel een voordeel te maken en legde de heidetuin aan met honderden soorten heide. In 1972 was Driebergen-Rijsenburg tijdens de Floriade 'Heidehoofstad' van Nederland. Maar het onderhoud werd voor de gemeente

steeds lastiger en in oktober 2022 is de Heidetuin overgegaan naar het Utrechts Landschap. Die organisatie is druk bezig met het herstel, waarbij rekening wordt gehouden met wat in een veranderend klimaat nog mogelijk is.

Sla voor de vijver linksaf, neem na een bocht naar rechts het bruggetje over de spreng. Sla na het bruggetje rechtsaf (mooi zicht op de Heidetuin), negeer een kruising. Het pad komt uit op een geasfalteerde bomenlaan. Sla daar linksaf. Steek de Van Oosthuyselaan over, en ga rechtdoor de Kraaijbeeklaan in. Deze komt uit bij een klaphek, ga dat door en neem direct het kleine paadje naar rechts langs een hek met prikkeldraad. Links is een ijskelder. Vervolg het pad, houd rechts aan, tot aan een appelkelder aan de linkerhand. Neem het pad tegenover de appelkelder naar rechts naar de bloementuin van Kraaybeekerhof.

13 De 19^e-eeuwse ijskelder wordt bewoond door vleermuizen en maakte deel uit van het landgoed Kraaijbeek. Margaretha de Jongh, de weduwe van Petrus van Oosthuysen, liet op dit landgoed in 1835 aan de Hoofdstraat een buitenhuis bouwen. In 1969 ging dit huis, toen bejaardenoord, in vlammen op, waarbij 7 bewoners omkwamen. In 1977 verrees er een complex seniorenwoningen voor in de plaats. Sinds die tijd is op dit terrein ook de biodynamische tuin Kraaybeekerhof ontstaan. In de appelkelder zat regelmatig, ter

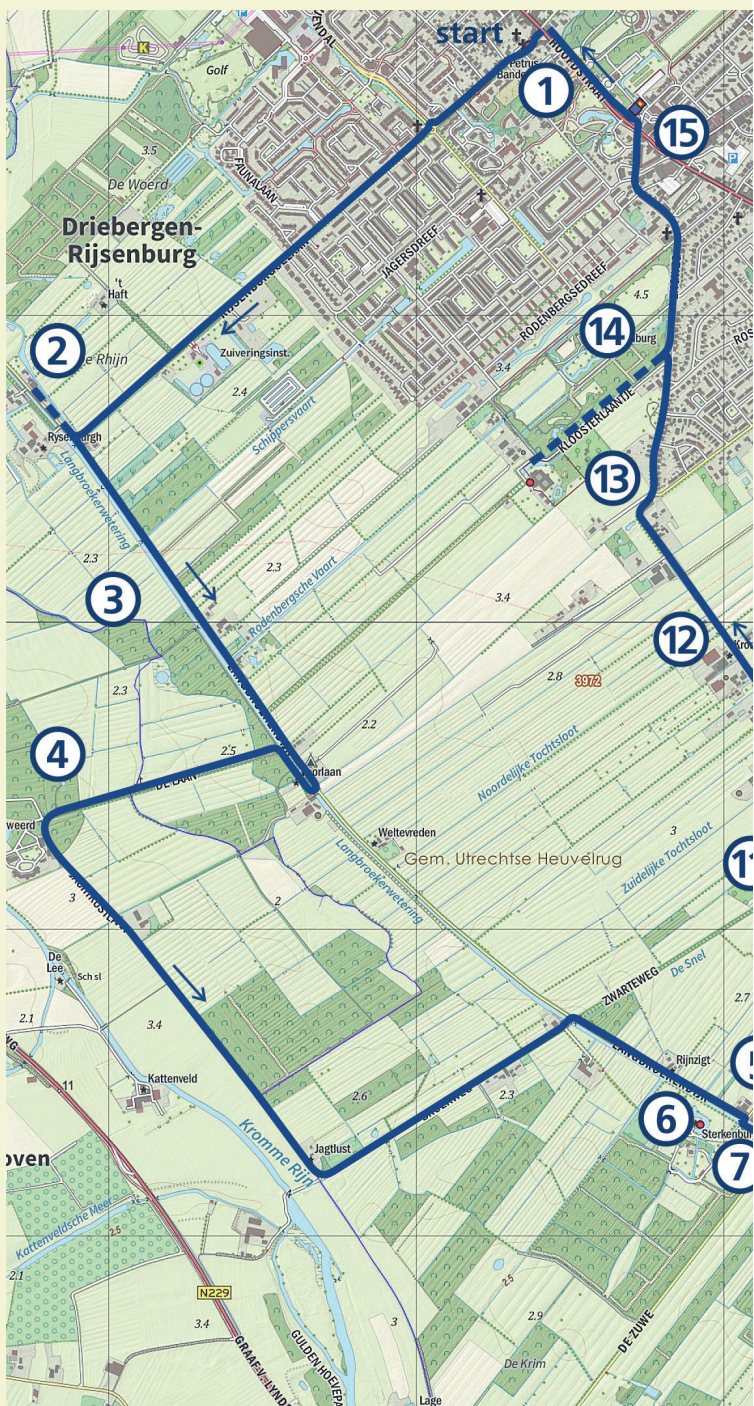
vermaak van bezoekers, een kluizenaar. In de vrij toegankelijke Kraaybeekerhof bevinden zich een bloementuin, een bijentuin met bijenstal, en ook kruidentuinen en een groentetuin. U kunt hier vrij rondlopen. De negentiende-eeuwse kas naast de Oranjerie is onlangs gerestaureerd.

Neem het pad langs de winkel van Kraaybeekerhof, houd bij een splitsing links aan (na een bosschage rechts zicht op het huidige huis Kraaijbeek) en loop langs het koetshuis naar de uitgang van Kraaybeekerhof. Sla rechtsaf de Diederichslaan in.

14 Diederichs was begin 19^e eeuw directeur van het Handelsblad in Amsterdam en was eigenaar van het landgoed Kraaijbeek. Op nr 4 staat het voormalige gemeentehuis van de toen nog zelfstandige gemeente Rijsenburg. Het pand is sindsdien verbouwd. Nr 6 en 8 waren brandweerkazerne en politiebureau. Aan de linkerkant van nr 8 is het raam van de kleine gevangenisruimte nog te zien.

De Diederichslaan komt uit bij de Hoofdstraat. Aan de linkerkant is het Wapen van Rijsenburg, een mooie historische plek om deze wandeling af te sluiten.

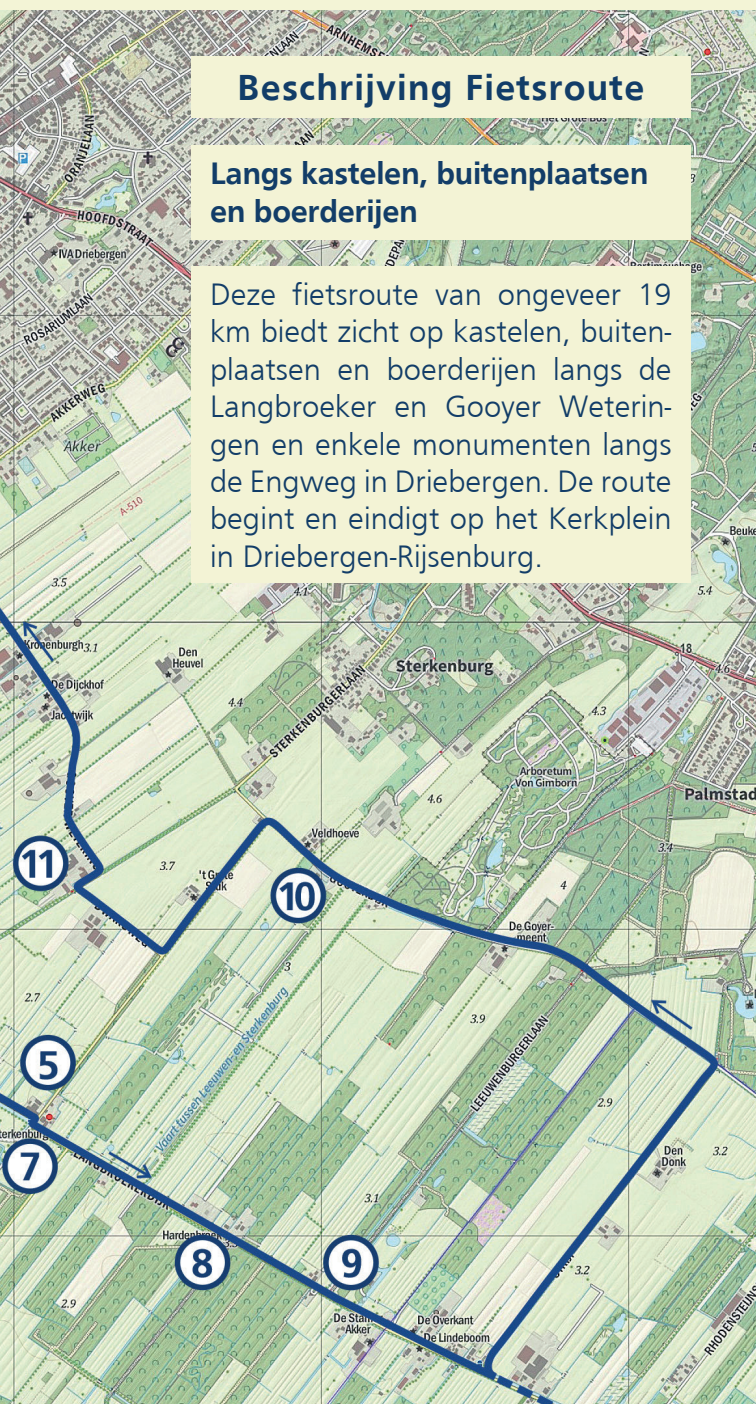

Beschrijving Fietsroute

Langs kastelen, buitenplaatsen en boerderijen

Deze fietsroute van ongeveer 19 km biedt zicht op kastelen, buitenplaatsen en boerderijen langs de Langbroeker en Gooyer Weteringen en enkele monumenten langs de Engweg in Driebergen. De route begint en eindigt op het Kerkplein in Driebergen-Rijsenburg.

1

Het Kerkplein van Rijsenburg vormde bij de stichting, rond 1809, de nieuwe dorpskern van de 'ambachtsheerlijkheid' Rijsenburg. De architect Adrianus Tollus heeft het plein ontworpen in opdracht van Judocus van Oosthuysse, heer van Rijsenburg. Diens bedoeling was dat er in de huizen rond het plein ambachtslieden kwamen wonen en werken voor de in Austerlitz gelegeerde Fransen, dat ze gezamenlijk naar de katholieke kerk konden gaan en over een eigen rechthuis annex herberg konden beschikken. Het plein en de huizen eromheen hebben wel wat weg van het St. Pietersplein te Rome.

Rijd links langs de kerk de Rijsenburgselaan in. Volg deze laan steeds rechtdoor iets meer dan 2 km tot aan de Langbroeker Wetering. Sla daar rechtsaf en neem daarna de eerste brug linksaf, tot aan de poort van het voormalige kasteel Rijsenburgh. of (gedeelte uit)

2

Kasteel Rijsenburgh stond vele eeuwen aan de rand van het laagland en de Langbroekerwetering. Volgens het boek *Driebergen en Rijsenburg. Hoe zij ontstonden en groeiden*, van Wim Harzing is "...het 'Huys Risenborgh' al van zeer oude datum. Het werd gebouwd "daer waer Hoenedael licht..." zoals een oude plaatsaanduiding

vermeldt.” In 1274 werd het huis, op dat moment in bezit van Willem van Rijsenburg, verwoest door niemand minder dan Gijsbrecht IV van Amstel tijdens een militaire campagne in 't Sticht (Utrecht). Het daarna gebouwde fraaie kasteel verloederde in de 18^e eeuw en is uiteindelijk gesloopt. Waar eens het kasteel stond is nu een manegebak: de paarden van Jong Rijsenburg lopen daar, nu niet met ridders maar met onze jeugd op de rug.

Neem de brug terug naar de Langbroekerdijk en sla daar rechtsaf. Volg deze dijk ongeveer 1,5 km.

3

De **Langbroekerwetering**, aan je rechterhand, is onder meer bedoeld voor de afwatering van verderop gelegen landerijen, ontginningen uit de middeleeuwen. De landerijen links, de Driebergerbroek, werden later in de middeleeuwen ontgonnen, maar de eigenaren van de verderop gelegen landerijen verhinderden dat de landerijen van de Driebergerbroek konden afwateren op de Langbroekerwetering. Daarvoor moest een apart kanaal links langs de Langbroekerdijk gegraven worden.

Neem bij nr 6 en het bord LF4A de brug rechts over de Langbroekerwetering, voor het witte huis met de rood-

geel-groene luiken langs. De gravelweg buigt voor het huis naar rechts en daarna naar links. Volg deze zichtlaan. Op ongeveer 2/3 aan je rechterhand is een klein herdenkingsmonument voor de in de Tweede Wereldoorlog neergestorte Franse R.A.F.-piloot Regis Deleuze. Aan het eind is de ingang van kasteel Beverweerd.

4

Kasteel Beverweerd is van oorsprong een 13^e-eeuws kasteel en ridderhofstad. Beverweerd hoort tegenwoordig bij Werkhoven, dus het ligt eigenlijk in een andere gemeente. Het kasteel heeft illustere bewoners en eigenaren gekend, onder andere zonen van Willem van Oranje. Tegenwoordig is de status van het kasteel wat ongewis, de aanvankelijk vrij toegankelijke tuin is nu verboden toegang.

Sla voor de ingang linksaf, dit is de Jachtrustlaan. Volg deze laan iets minder dan 1,5 km, neem de weg naar links, dat is de Broekweg (negeer de kleine weg naar rechts).

Een **broek** is een laaggelegen gebied dat blijvend nat is door bijvoorbeeld opwellend kwelwater of door regelmatige overstrooming. Broekgronden zijn door ontwatering omgezet in weidegebied. Langs de Broekweg staan verschillende boerderijen, gebouwd in de zestiger jaren van de 19^e eeuw. De vensters hebben luiken, geschilderd in de kleuren van Sterkenburg (een rood veld, witte bies en groene rand).

Ga aan het eind van de Broekweg, na de brug over de Langbroekerwetering, rechtsaf de Langbroekerdijk op. Aan de rechterhand is al de toren van kasteel Sterkenburg te zien.

Bij de kruising met de Sterkenburgerlaan staat aan de linkerkant op nr 1 het voormalige Rechthuis van de toen nog zelfstandige gemeente Sterkenburg

5

Voormalig Rechthuis Het oorspronkelijke huis dateert van voor 1669, maar na een verbouwing in de 18^e eeuw kreeg het zijn huidige aanzicht. Als rechthuis en herberg was het in gebruik voor het gerecht Sterkenburg. Toen in 1857 Sterkenburg bij Driebergen gevoegd werd verloor het deze functies.

Sla bij de kruising rechtsaf de brug over, tot aan de ingang van kasteel en voormalige ridderhofstad Sterkenburg

6

Kasteel Sterkenburg

is misschien wel de mooiste (en oudste) voormalige ridderhofstad aan de Langbroekerwetering. De verdedigingsburcht met zijn kenmerkende ronde toren werd in de 13^e eeuw gebouwd en in 1261 voor het eerst genoemd in documenten. De bisschoppelijke dienstmannen (ministerialen) uit het geslacht Van Wulven vestigden zich op Sterkenburg, om van daar uit de ontginningen te begeleiden. Zoals gebruikelijk

werd de naam van de familie gekoppeld aan de naam van de burcht: Sterkenburg in dit geval. De huidige bewoners hebben een heel andere taak: het oude kasteel haar allure laten behouden en tegelijkertijd aan de duurzaamheidseisen van deze tijd voldoen. Een behoorlijke klus.

Sla voor de ingang van Sterkenburg linksaf. De Langbroekerwetering is nu aan je linkerhand. Na ongeveer 100 meter zie je aan je rechterhand een duiventoren

7

Een duiventoren, is een toren die als duivenonderkomen dienst doet. Er zijn ook duiventillen, maar die zijn veel kleiner. Een duiventoren kan duizenden duiven herbergen en was vooral bedoeld om duivenmest voor de akkers te verzamelen. De torens hebben alles te maken met de tijd dat er nog privileges bestonden en dat het 'bon ton' was om een zo groot en mooi mogelijke toren op het landgoed te hebben staan. Dat gaf status. Deze duiventoren hoort bij Sterkenburg en is (pas!) gebouwd in 1862.

Vervolg de Langbroekerdijk. Negeer de weg rechts. Na iets minder dan 1 km is rechts bij nr 20 de achteringang van het landgoed Hardenbroek.

De liefhebber kan eventueel een wandeling maken van een km heen en een km terug over een voetpad naar het kasteel.

8 Kasteel Hardenbroek, is een prachtig kasteel, met een illustere geschiedenis. Net als Sterkenburg was Hardenbroek een woontoren die gesticht was door het geslacht Van Wulven. Gijsbert van Wulven stichtte Sterkenburg en neef Gijsbert van Wulven stichtte Hardenbroek. De heren hadden het land waar de woontorens op gebouwd waren in leen bij de bisschop van Utrecht. Generaties lang ging het leen en de woontoren over van vader op oudste zoon. Vaak heette die oudste zoon Gijsbert. Tegenwoordig is het kasteel in handen van de familie Loudon.

Ongeveer 100 meter verder is links een brug met daarachter het smeedijzeren hek van landgoed Leeuwenburg. Het pad langs het huis is alleen per voet toegankelijk. Even verderop is vanaf de Langbroekerdijk het huis en vlak daarna een duiventoren goed te zien.

9 Leeuwenburg met duiventoren is al ruim 200 jaar in handen van een en dezelfde familie: de familie De Beaufort. Leeuwenburg en Dennenburg (zie locatie 15 op deze route) lijken op elkaar.

Duiventoren
Leeuwenburg

Boerderij in de
kleuren van
Leeuwenburg

Dennenburg is niet goed te zien op de route, maar Leeuwenburg gelukkig wel. De kleuren van Leeuwenburg zijn te zien in de omringende boerderijen en huizen. Heel uniek is de houten duiventoren rechts van de buitenplaats.

Tegenover Leeuwenburg, rechts van de Langbroekerdijk, staat Molenstein, een voormalige katholieke schuilkerk met ook een duiventoren. Op nr A 137-139 staat de voormalige herberg 'De Lindenboom', een rijksmonument uit 1785. Sla na een paar honderd meter bij een lantaarnpaal links en aan beide kanten verkeersborden linksaf over een platte brug een gravellaan in met de naam Strijp.

Eventueel een kleine omweg: rijd door op de Langbroekerdijk, even verderop rechts aan de Weerdesteynselaan is kasteel Weerdesteyn en nog iets verder aan de Langbroekerdijk rechts eerst kasteel-ridderhofstad Hindersteyn (met

Molenstein

een uitgebreide moestuin en oude kassen) en dan kasteel Lunenburg. Rijd dan weer terug op de Langbroekerdijk en neem voor de lantaarnpaal rechts de weg rechts over de platte brug (Strijp).

Volg de gravellaan tot aan de splitsing (aan de overkant staat een bank en is een afgesloten pad naar kasteel Moersbergen), en sla linksaf, de Gooyerdijk op. Na ongeveer 500 meter is links de achteringang van landgoed Leeuwenburg. Een paar honderd meter verder is rechts de achterkant van het Nationaal Bomenmuseum – Gimborn Arboretum, en vervolgens na nog een paar honderd meter aan de linkerkant op nr 211 de boerderij annex vergaderlocatie Groot Kruivestein.

10 Groot Kruivestein is een prachtige boerderij die bij het landgoed van Sterkenburg hoort. Tegenwoordig is het een vergaderlocatie, waar onder andere op de deel en in het bakhuis trainingen en presentaties gehouden worden.

Vervolg de Gooyerdijk en neem de eerste weg links, de Sterkenburgerlaan, en vervolgens de eerste weg rechts, de Dwarsweg. De weg maakt een scherpe bocht naar rechts en vlak daarna naar links, om boerderij de Hondspol.

11 De Hondspol is een naam afgeleid van de oude landmaat 'hond' (honderd vierkante roeden, een Rijnlandse roede is ruim 14 m²; een roede is ook een lengtemaat; een Rijnlandse roede is 3,77 m, vaak de afstand tussen bomen aan een oprijlaan) en 'pol', dat een aanduiding is voor een stuk land dat hoger ligt dan zijn omgeving. De naam Hondspol is al vanaf de 17^e eeuw gebruikelijk op deze plek. Het is tegenwoordig een zorgboerderij en winkel met biologische producten.

Vervolg de weg, die een flauwe bocht naar rechts en dan naar links maakt en overgaat in de Gooyer Wete-

ring. Aan de linkerkant passeer je eerst aan de linkerkant ijsboerderij Vredenburg en daarna zuivelboerderij en melktap Kronenburgh, die dateert uit 1731. Naast het hoofdhuis hebben beide boerderijen een bakhuis.

12 Een **bakhuis** is een bijgebouw van een boerderij of landhuis waarin vroeger brood en koek werd gebakken. In het bakhuisje is de bakoven. In de

bakhuizen van Kronenburgh en Vredenburg waren ook fornuizen aanwezig waar de was gedaan werd. Het bakhuis van Vredenburg is verbouwd tot zomerhuis. Dat werd vaker gedaan: wonen in het bakhuis in de zomer!

Na een paar honderd meter maakt de Gooyer Wetering een bocht naar rechts. Sla vlak daarna linksaf, de Engweg in. Na een paar honderd meter is er aan de linkerkant een boerderij met een voormalige schaapskooi, nu in gebruik bij Gorter Makelaars.

13 Een schaapskooi was in onze omgeving eeuwenlang een heel belangrijke pijler voor de landbouw en de schapenhouderij was essentieel voor de tabaksteelt. Voor het herhaaldelijk bewerken van een lapje grond was namelijk veel mest nodig. Veluwe heideschapen graasden overdag op de heidevelden op de Heuvelrug en sliepen 's nachts in de schaapskooien, die ook wel potstallen werden genoemd. De schapen liggen tegenwoordig vaak op stro, maar vroeger werden vaak heideplaggen gebruikt. De schapen poepten dan op het stro of de heideplaggen en doordat ze in de kooi rondliepen vermengden het stro en de plaggen zich met de mest. Die stalmest is heel erg vruchtbaar en werd vervolgens gebruikt om uit te strooien over de akkers.

Eventueel kun je hier linksaf het Kloosterlaantje in. Aan de linkerkant is een voormalige kwekerij met mooi gesnoeide struiken en bomen en een ooievaarsnest. Aan het eind van het kloosterlaantje is links de historische buitenplaats Broekbergen, het voormalige klooster Arca Pacis.

Buitenplaats Broekbergen

De kapel is vervangen door een nieuwe, maar de losstaande kapeltoren is blijven staan. Tegenover de ingang zie je een klompenpad, vroeger een kerkepad. Ga vanaf het klooster terug over het Kloosterlaantje naar de Engweg, daar linksaf.

Na het Kloosterlaantje is aan de linkerhand landgoed Dennenburg.

14 Van **Dennenburg** is helaas niet zo veel te zien, maar herinnert u zich Leeuwenburg nog? Zo ziet het hoofdhuis van Dennenburg er ongeveer uit. Het is een van de buitenplaatsen in onze gemeente met de oorsprong van een oude boerenhofstede en van bewoners die liever op het 'buiten' vertoefden dan in de 'stinkende stad' Utrecht, waar ze burgemeester waren.

Vervolg de Engweg. Aan de linkerkant is de Immanuelkerk en daarnaast de voormalige pastorie in de zogenoemde chaletstijl, destijds populair bij Driebergenaren om een 'Zwitserlevengevoel' te geven. Aan de Korte Dreef (2^e straat links na de Engwegkerk) staat de Cultuurhoek, oorspronkelijk de wagenshuur voor koetsen en paarden van de firma Hoek. Vervolg de Engweg tot aan de Hoofdstraat. Op de hoek Engweg – Hoofdstraat staat rechts de voormalige herberg 'Prins van Oranje'.

15 Prins van Oranje is een van de oudste gebouwen in Driebergen-Rijsenburg. In de stoep bij de ingang is de naam nog te zien. Vroeger was 'De Prins' een herberg en hotel, later de gerenommeerde boekhandel Kraal met een informatiepunt voor toeristen en nu al weer jaren een luxe meubelzaak.

Sla linksaf de Hoofdstraat in. Langs de witte villa Bouwlust (links), huis Sparrendaal (rechts) en Schaepmanmonument (rechts) kom je weer bij het beginpunt uit, het Kerkplein van Rijsenburg.

**BELEEF EEN LES
OP LOKATIE!**

Wilt u meer weten over de mogelijkheden? Neem dan contact op met

De Werkhoven
GESCHIEDENIS VOOR U

De Werkhoven 'Geschiedenis voor u'.
Dat kan via de website: www.dewerkhoven.nl
Maar ook telefonisch: 0343-515998/06 38902724
Of stuur een email naar: dewerkhoven@casema.nl
Graag tot ziens (op lokatie!)

contact@thelookdriebergen.nl www.thelookdriebergen.nl'."/>

The LOOK
TOTAALKOSMETIEK

Laat uw huid sprankelen!

Traaij 108, 3971 GS Driebergen-Rijsenburg
T. 0343 520 657 E. contact@thelookdriebergen.nl
www.thelookdriebergen.nl

Voor u ligt een boekje met twee wandelroutes en een fietsroute dat is uitgegeven ter gelegenheid van de Open Monumentendagen op 9 en 10 september 2023 in Driebergen-Rijsenburg.

De eerste wandeling, door Driebergen, is voor jong en oud interessant. Voor de jeugd is er tijdens de Open Monumentendagen 2023 een puzzeltocht in opgenomen waar een prijsvraag aan is verbonden. De iets langere tweede wandeling voert door het oude gedeelte van Rijsenburg en aansluitend door het monumentale groen van de Seminarietuin, de Heidetuin en de Kraaybeekerhof.

De fietsroute gaat door het buitengebied van Driebergen-Rijsenburg, langs kastelen, buitenplaatsen en monumentale boerderijen, met aan het eind nog enkele monumenten in Driebergen-Rijsenburg.

Met onderstaande QR-code is dit boekje ook als pdf op uw computer of smartphone te downloaden.

Bij elkaar geven deze routes een globaal beeld van het vele, voor velen niet altijd bekende, moois dat Driebergen-Rijsenburg rijk is.

Voor de openstelling van de monumenten en diverse andere activiteiten tijdens de Open Monumentendagen verwijzen we u naar de folder, die vanaf eind augustus wordt verspreid en de website www.openmonumentendag.nl/comite/driebergen-rijenburg/

Het Comité Open Monumentendagen Driebergen-Rijsenburg wenst u met dit boekje gezellige en leerzame middagen toe.

